Identifisering og tolkning av prinsipper:

Rammeverk for analyse av begrunnelser i Nav

Andreas Eriksen

ARENA Working Paper 2/2023

ARENA Centre for European Studies

Identifisering og tolkning av prinsipper: Rammeverk for analyse av begrunnelser i Nav

Andreas Eriksen er førsteamanuensis ved OsloMet og forsker ved ARENA senter for europaforskning, Universitetet i Oslo.

ARENA Working Paper 2/2023
March 2023

Reproduction of this text is subject to permission by the author
© ARENA 2023

ARENA Working Paper (online) | ISSN 1890-7741

ARENA Centre for European Studies
University of Oslo
P.O.Box 1143, Blindern
N-0318 Oslo Norway
www.arena.uio.no

ARENA Centre for European Studies at the University of Oslo promotes theoretically oriented, empirically informed studies analysing the dynamics of the evolving European political order. The research is multidisciplinary and organized along four key dimensions: A European democratic order; the EU's executive order; expertise and knowledge in the EU; and European foreign and security policy.

UNIVERSITETET
I OSLO

twitter.com/arena_uio

facebook.com/arena.uio

Sammendrag

Hva er kriteriene for en god begrunnelse av et vedtak i Nav? Forvaltningsloven § 25 angir bare visse minimumskrav, mens mange av Navs vedtak krever mer utførlig begrunnelse. Dette notatet omhandler prinsippers rolle i å etterleve dette kravet. Først forklarer notatet kort hvilken status prinsipper har i argumentasjon, samt deres normative vekt og teoretiske betydning. Deretter foreslås et sett med tolv prinsipper som sorteres under fire typer legitimitetshensyn; effektivitet, kompetanse, legalitet og rimelighet. Noen av prinsippene som føres opp er velkjente og endog formelt påkrevde, andre tilhører mer uformelle og kanskje kontroversielle deler av forvaltningsskikken. Avslutningsvis argumenteres det for at denne typen prinsipper bør artikuleres og offentliggjøres i et etisk rammeverk som tydeliggjør Navs forpliktelser til god begrunnelse.

Stikkord

Begrunnelse – Prinsipper – Nav – Rettssikkerhet – Forvaltningsskikk

Denne artikkelen er en del av prosjektet Rettssikkerhet i NAV: Prinsippstyrt begrunnelse (RETTS) som er finansiert NAV gjennom deres forskning og utviklings (FoU) arbeid.

Introduksjon

Dette notatet angir noen kriterier for å identifisere og tolke *prinsipper* i sammenheng med det pågående prosjektet *Rettssikkerhet i NAV: Prinsippstyrt begrunnelse (RETTS).* Notatet bygger på gjennomgang av relevant forvaltningsteori, utvalgte dommer og rundskriv. Det bygger ikke imidlertid ikke på en strukturert gjennomgang av faktiske vedtaksprosesser. Det er snarere et utgangspunkt for et begrepsmessig rammeverk som trengs for å analysere begrunnelsesprosesser i Nav. Innledningsvis er det verdt å nevne at identifiseringen og tolkningen av begrunnelsesprinsipper ikke kan leses som en utlegning av forvaltningslovens § 25, hvis tre ledd omhandler plikten til å vise til hjemler, faktiske forhold og hovedhensyn ved skjønnsbruk. Som det står i Navs saksbehandlingsrundskriv:

> Forvaltningsloven § 25 angir de minimumskrav som skal gjelde i alle slags saker. Ikke bare vil det stå organet fritt å gi mer utførlige begrunnelser enn det har plikt til, men det kan også følge av sakens art og viktighet sett i lys av organets arbeidsbyrde, at vedtaket må begrunnes mer utførlig og nøyaktig enn det som følger direkte av § 25.[1]

Det er for øvrig vanlig å tolke vedtak som gjelder arbeidsavklaringspenger, sykepenger og uføretrygd som potensielt alvorlige eller 'inngripende', og slike vedtak krever mer utførlige begrunnelse i henhold til gjeldende rettspraksis.[2] Det betyr at det juridiske grunnlaget for begrunnelser i Nav peker utover seg selv og mot et mer omfattende normativt rammeverk eller sett med prinsipielle hensyn. Navs arbeidsmengde tilsier at dette rammeverket må delvis være på plass i form av automatiserte maler, og noen av prinsippene som belyses nedenfor bør inngå som strukturerende standardelement i disse malene. Men rettssikkerheten fordrer samtidig at saksbehandlere har en viss trening i å reflektere selvstendig rundt hvordan enkeltsaker skal tolkes i lys av prinsipielle hensyn, derfor kan ikke prinsippene reduseres til en sett med hensyn som kommer inn gjennom automatiserte verktøy.[3]

Dette notater inneholder først en gjennomgang av prinsippers logikk og funksjon i begrunnelse. Deretter presenterer notatet en kategorisering av fire generelle hovedhensyn i forvaltningens begrunnelsesprosesser. Disse kategoriene er til hjelp for å finne konkrete prinsipper som kan være særlig relevante for Nav. Avslutningsvis kommer en kort drøfting av anvendelse og ansvarliggjøring.

---

[1] Rundskriv til forvaltningsloven – Saksbehandlingsrundskriv R36-00 [versjon av 2022-08-05]
[2] NOU 2019:5; Segelstad, 2015; Sennesvik, 2019.
[3] Forholdet mellom ferdiglagde maler og selvstendig refleksjon drøftes i Kane, 2018.

Hvorfor prinsipper?

Regler og prinsipper

I praksis brukes termen 'prinsipp' noenlunde synonymt med termer som 'normer', 'plikter', 'regler', og lignende. I juridisk terminologi gjøres det imidlertid et viktig skille mellom prinsipper og regler.[4] Hovedforskjellen mellom disse to typer standarder er at prinsipper er momenter som skal tas i betraktning når en beslutning skal tas, mens regler foreskriver en konklusjon. Med andre ord, prinsipper viser til en type hensyn som må være med i vurderingen, mens regler sier hva som skal skje når konkrete kriterier er oppfylt.

Det er for eksempel et prinsipp at faglige vurderinger skal være etterprøvbare. At en faglig vurdering er lite etterprøvbar vil bare inngå som ett moment blant flere i den endelige vurderingen. Det er derimot en regel at man må være mellom 18 og 67 år for å motta uføretrygd (ftrl. § 12-4). At klienten er 17 år gir entydig klar anvisning om avslag.

Prinsippers vekt

Skillet mellom regler og prinsipper er et logisk skille og handler om hvilken rolle de spiller i resonnering. Men skillet sier lite om prinsippers normative vekt. At reglers logikk handler om et enten/eller-forhold innebærer ikke at de gjelder absolutt og at prinsipper skal vike. Regler kan for eksempel blir satt til side av prinsipper om rettferdighetshensyn. Når et komplekst regelverk gjør det svært vanskelig å følge regler om søknadsfrister og prosedyrer, er det urimelig å kreve full etterlevelse.[5]

At prinsipper ofte er uskrevne er heller ikke utslagsgivende for deres normative vekt. Domstoler og rundskriv henviser ofte til uskrevne prinsipper om god forvaltningsskikk på et vis som tilsier at de er like bindende som skrevne.[6] Grunnen til at prinsipper er uskrevne er gjerne at de må ha en rot i praksis for å gi mening. Men ettersom domstoler regelmessig må minne om eller utlegge forvaltningsskikkens prinsipper, kan det hende at uskrevne prinsipper bør artikuleres i en felles kodeks.

Prinsippers dobbeltrolle: Argument og struktur

I tillegg til skillet mellom skrevne og uskrevne prinsipper, er det nyttig å skille mellom prinsippers argumentative rolle og deres strukturerende rolle. Det vil si, i begrunnelsessammenheng kan prinsipper fungere både som momenter i argumentasjon og som hensyn som strukturerer argumentasjonen. Utredningsprinsippet kan for eksempel brukes som et argument mot innvilgelse av søknad hvor dokumentasjon mangler, men samtidig kan prinsippet strukturere hvilken informasjon som tas med i avslagsbrevet, i og med at avslagsbrevet også inngår som en del av den totale saksopplysningen.

[4] Dworkin, 1977; Frøberg, 2014; Sundby, 1974.

[5] For et nylig eksempel, se Agder lagmannsrett – Dom: LA-2021-107405

[6] EU-domstolen har vært en pådriver for eksplisering av uskrevne prinsipper (se NOU 2019:5, s. 119; Fredriksen & Mathisen, 2022, s. 255). Navs rundskriv om god saknabehandling vise også til betydningen av 'uskrevne normer'.

Prinsipper kan altså veksle fra en strukturerende rolle til en argumentativ rolle etter hvert som saken utvikler seg. Et vedtaksbrev forklarer for eksempel ikke at informasjonen følger et tilpasningsprinsipp som skal muliggjøre effektiv saksbehandling. Men i et tilsvar til en klage kan prinsippet dukke opp som en del av en oppfølgende begrunnelse for hvilken type informasjon som er tatt med eller hvilke typer avveininger man har mulighet til å gjøre.

Identifisering av prinsipper

Som nevnt kan prinsipper gå under mange navn i offentlige dokumenter (normer, plikter, etc.). Når det gjelder prinsipper som skal sikre rettssikkerhet gjennom begrunnelse, ser vi etter normative hensyn som går igjen på tvers av saksfelt. Å ta høyde for klientens tidligere erfaringer med jobbsøkerkurs kan være et viktig hensyn på et felt, men det er knyttet til ganske spesifikke type saker og blir dermed for snevert til å være et relevant prinsipp i vår sammenheng.

Prinsipper skal imidlertid heller ikke være så abstrakte at de mangler kraft som faktiske argumenter. Å utvise god forvaltningsskikk er naturligvis viktig, men det sier lite om hvilke hensyn som skal tas. I vår sammenheng skal et prinsipp kunne fungere som en påminnelse om noe konkret man må ta hensyn til. Et prinsipp om tydelig formidling kan for eksempel minne en saksbehandler om å fjerne vanskelig terminologi og tydeliggjøre sammenhenger, liksom et prinsipp om balansert framstilling kan minne om at vektige hensyn som taler imot avgjørelsen også bør tas med.

Prinsippers teoretiske status

I anvendt etikk er det populært å bruke prinsipper på felt hvor mange ulike typer hensyn må ivaretas på et systematisk og koherent vis. Særlig innen medisinsk etikk har henvisninger til prinsipper blitt en måte å operasjonalisere grunnhensyn fra allmennmoralen som må overføres til profesjonskontekst.[7] En sentral motivasjon for denne framgangsmåten er å unngå unødvendig diskusjon av grunnleggende teoretiske posisjoner. Det vil si at selv om man dypest sett mener moralen har et utilitaristisk eller verdighetsbasert fundament, kan det være mer produktivt å diskutere konkrete problemstillinger med henvisninger til allment anerkjente prinsipper.

Hvilke typer hensyn?

Mange prinsipper har et verdimessig slektskap, og det er derfor nyttig å sortere dem etter hvilken type legitimitetshensyn de fremmer. I nyere forvaltningsteori er det vanlig å operere med fire legitimitetshensyn: *effektivitet, kompetanse, legalitet,* og *rimelighet.*[8] Dette er altså kategorier for å sortere prinsipper, de er ikke i seg selv prinsipper i

[7] Standardverket er Beauchamp & Childress, 2019, nå i sin åttende utgave, men det finnes flere lignende tilnærminger.
[8] Baldwin, Cage, & Lodge, 2012; Busuioc & Lodge, 2016; Carpenter 2010, s. 46–47; Eriksen, 2021

nåværende betydning. I vår sammenheng er det særlig viktig å koble hensynene til rettssikkerhet gjennom begrunnelse:

- *Effektivitet:* At begrunnelser er effektive betyr ikke bare «effektiv saksbehandling» i form av riktig tids- og ressursbruk. Det betyr blant annet også at begrunnelsene oppnår at vedtaket blir forstått og at informasjonen er tilpasset beslutningen.

- *Kompetanse:* Denne kategorien viser særlig til behov for utredning og faglig begrunnelse, men også behovet for presisjon i bruk av kriterier.

- *Legalitet:* I denne sammenhengen viser legalitet til at begrunnelsen skaper etterprøvbarhet i form å koble vedtaket til hjemler og eksplisitte vurderinger. Legalitet skapes også gjennom balanse i framstillingen og muligheter for kontradiksjon.

- *Rimelighet:* Begrunnelser knytter vedtak til rimelighet ved å vise at beslutningen er forholdsmessig, hensynsfull og likebehandlende.

Slike typer legitimitetshensyn kan trekke i ulike retninger. En god begrunnelse må derfor sørge for at de står i et balansert forhold. Det beste er å se hensynene som gjensidige begrensinger. Effektivitetshensynet setter for eksempel grenser for hvor omstendelig en begrunnelse kan være med henblikk til faglige redegjørelser, lovteknisk gjennomgang eller saksbetingede rimelighetshensyn. Men grensene må ikke bli for trange, det er aldri legitimt å ignorere de øvrige legitimitetshensynene til fordel for effektivitet. Det er heller ikke effektivt i det lange løp å satse utelukkende på rask saksbehandling. Også dette er implisitt beskrevet i Navs rundskriv om saksbehandling: «En god begrunnelse vil kunne spare forvaltningen for mange etterfølgende klager/anker.»[9]

Hvilke prinsipper?

Forvaltningens prinsipper endrer seg med tid og kontekst, og det er naturligvis umulig å lage en uttømmende liste med prinsipper for rettssikkerhet i behandling av trygdeytelser. Noen hensyn vil likevel være konstante, og i det følgende presenteres hensyn som faller under kategoriene *effektivitet, kompetanse, legalitet,* og *rimelighet*. Det er ment som et utgangspunkt for å analysere av begrunnelse av vedtaksprosesser, samt et rammeverk for refleksjon rundt kriterier for god begrunnelse.

Noen av de følgende prinsippene er tydelig forankret i norsk lovgivning (som kontradiksjonsprinsippet), mens andre bør betraktes som tolkninger av god forvaltningsskikk (som presisjonsprinsippet). Målet er imidlertid ikke å samle og identifisere eksisterende rett, men å gi en systematisk framstilling av hensyn som kan virke tillitsskapende og fremme rettssikkerhet, uavhengig av hvorvidt de er formelt anerkjente. Prinsippene er naturligvis heller ikke begrenset til begrunnelser som oppføres i vedtaksbrev, da begrunnelser kan gis i ulik form og komme på ulike stadier av saksbehandlingen.

[9] Rundskriv til forvaltningsloven – Saksbehandlingsrundskriv R36-00 [versjon av 2022-08-05]

Effektivitet:

- *Formidlingsprinsippet: Begrunnelsen skal kommunisere budskapet tydelig.*
  En effektiv begrunnelse skaper minst mulig usikkerhet rundt vedtakets innhold. Det handler ikke bare om klarspråk, men at begrunnelsen er strukturert på et vis som er logisk å følge. God formidling har klare sammenhenger mellom premiss og konklusjon, samt færrest mulig overflødige elementer.

- *Tilpasningsprinsippet: Begrunnelsen skal være justert til vedtakets natur.*
  En effektiv begrunnelse er godt kalibrert til faktorer som alvorlighetsgrad, kompleksitet og regelmessighet. Begrunnelser av enkle og rutinemessige vedtak til fordel for klienten kan utelate utbrodering av lovmessige hjemler, konkrete saksforhold og balansering av ulike hensyn. Men hvis vedtaket involverer komplekse kriterier, som grad av «nedsatt arbeidsevne» eller «vesentlig medvirkende årsak», må klienten få innsikt i vurderingene.

- *Beslutningsprinsippet: Begrunnelsen skal rettes mot konkret vedtak.*
  Elementene i en effektiv begrunnelse er orientert mot kriteriene som kreves for at vedtaket skal være gyldig. Begrunnelser handler i første omgang om rettigheter og plikter. Råd og tilleggsinformasjon bør derfor ikke sammenblandes med forpliktende hensyn.

Kompetanse

- *Faglighetsprinsippet: Begrunnelsen skal være forankret i anerkjente vurderingsformer.*
  Vedtakskriterier som omfatter medisinske tilstander eller tekniske forhold skal vise til kompetente vurderinger. Med 'tekniske forhold' menes betingelser for vedtak som krever særlig kunnskap, som for eksempel sektorspesifikke utfordringer eller lokale regelverk. Begrunnelsen bør forklare hvilket saksgrunnlag den faglige vurderingen beror på, og hvilke vedtakskriterier den gjelder.

- *Utredningsprinsippet: Begrunnelsen skal bygge på tilstrekkelig innsikt i saken.*
  En kompetent begrunnelse viser at den konkrete saken er belyst i den grad vedtakskriteriene krever. I tillegg til faglige vurderinger, er rutiner for god saksflyt fra Nav-kontoret og eventuelle ytterlige saksopplysninger fra klienten viktig. En dårlig utredet sak kan føre til følgefeil i vurderingsformen og dermed være vanskelig å rette opp i senere instanser, for eksempel hvis feilinformasjon leder til misvisende faglige vurderinger.

- *Presisjonsprinsippet: Begrunnelsen skal bygge på nøyaktige vurderinger.*
  En kompetent begrunnelse anvender kriterier på et vis som treffer de utslagsgivende faktorene. Vurderinger som anvender tvetydige kategorier eller omtrentlige årsakssammenhenger kan lede til at regler anvendes utenfor sitt intenderte virkeområde eller ulikt fra sak til sak. Dersom lovteksten og supplerende dokumenter bruker uklare kategorier, og tolkningen av disse har betydning for utfallet, bør begrunnelsen tydeliggjøre hvilken spesifisering som er gjort.

Legalitet

- *Etterprøvbarhetsprinsippet: Begrunnelsens gyldighet skal kunne testes.*
  Begrunnelsen må vise til hjemler og faglige vurderinger som er nødvendige for å treffe vedtaket. Etterprøvbarhet innebærer ikke nødvendigvis fullstendighet, men når potensielt viktige detaljer utelates må det vises til muligheter for ytterligere informasjon. Begrunnelsen bør også ta høyde for at det kan være andre enn adressaten som skal etterprøve vedtaket, for eksempel mulige klageinstanser eller berørte parter.

- *Kontradiksjonsprinsippet: Begrunnelser skal ta hensyn til klientens uttalelser.*
  Klienter må få uttale seg om saker som angår dem, og skal i utgangspunktet få et forhåndsvarsel ved viktige vedtak som er til ugunst for dem. Begrunnelsen for et vedtak bør implisitt eller eksplisitt anerkjenne klientens utsagn og anvende grunner som tar høyde for disse. Begrunnelser som bygger på mistillit til klientens utsagn krever særlig utførlig redegjørelse.

- *Balanseprinsippet: Begrunnelser skal ta med vektige motargumenter.*
  I saker som krever stillingtagen til motstridende hensyn, bør vektige hensyn som talte mot beslutningen nevnes i begrunnelsen. Dette handler om å forsikre klienten om at vedtaket ikke bygger på en ensidig vurdering, samt muliggjøre en eventuell klage når det råder usikkerhet om vektingen av hensyn. En balansert begrunnelse må imidlertid ikke skape usikkerhet om konklusjonen, så det bør også fremgå hvorfor avvikende hensyn ikke ble utslagsgivende.

Rimelighet

- *Forholdsmessighet: Begrunnelsen skal sikte mot minste inngrep.*
  I saker med skjønnsrom for å innføre betingelser og krav, et det viktig at hensiktsmessigheten med inngrepet er tydelig. Nytten må stå i forhold til kostnaden, for eksempel når det gjelder krav til dokumentasjon eller deltakelse på tiltak. Men hvilken type nytte, og for hvem, vil imidlertid avhenge av saken og målet med den gjeldende regelen.

- *Hensynsfullhet: Begrunnelsen skal ta menneskelige hensyn.*
  Navs vedtak rettes mot mennesker i ulike livssituasjoner og med varierende forutsetninger for å forstå og etterleve regler. En streng og ordrett praktisering av regler kan derfor stå i konflikt med reglenes egentlige formål eller med forvaltningsskikkens grunnverdier. I en begrunnelse som utviser hensynsfullhet kan det være naturlig å påpeke at det har blitt gjort et unntak grunnet særlige omstendigheter.

- *Likebehandlingsprinsippet: Begrunnelser skal ikke diskriminere.*
  Begrunnelser av vedtak er forvaltningens anledning til å demonstrere at vurderingen har vært upartisk og utelukkende styrt av legitime hensyn. Irrelevante faktorer knyttet til for eksempel nasjonalitet, religion eller alder skal ikke inngå i begrunnelsens vurderingsgrunnlag. I tilfeller hvor en faktors relevans er uklar,

bør det komme tydelig fram hvordan den spiller inn, både for klientens del og for senere praksis.

Anvendelse av prinsippene

I det ovenstående har tolv prinsipper blitt presentert under fire typer legitimitetshensyn. Kan alle innfris samtidig? Ja, men noen prinsipper må tolkes på et mindre krevende vis i visse situasjoner. I en unntakssituasjon med stort sakstilfang kombinert med behov for raske avgjørelser, vil for eksempel tilpasningsprinsippet tilsi at prinsippene om presisjon eller utredning må stille enklere krav til saksbehandling. Balanseprinsippet må gis en mindre krevende form hvis det undergraver tydelig formidling, etterprøvbarhetsprinsippet trer i bakgrunnen hvis rimelighetshensyn tilsier at formelle prosedyrer blir for omstendelige og må erstattes med moralsk skjønn. Slike avveininger handler imidlertid ikke om at visse prinsipper er ugyldige, men at en maksimalt streng tolkning ikke styrker rettssikkerheten i den konkrete begrunnelseskonteksten.

Selv om disse prinsippene er noenlunde abstrakte, bygger de på vurderingsformer og standarder som de fleste saksbehandlere vil kjenne igjen. Og i forhold til den medisinske etikkens fire prinsipper - gjøre godt, respektere selvbestemmelse, ikke skade og være rettferdig - har nok forvaltningens prinsipper mer konkret handlingsrettende innhold. Det vil imidlertid rimeligvis være uenighet om hvordan prinsippene skal forstås og anvendes. Derfor trengs det deliberative møteplasser, hvor prinsippene diskuteres i forbindelse med konkrete saker og hvor ulike perspektiver kan belyse hverandre.

Demokratisk ansvarliggjøring

Avslutningsvis er det verdt å kort nevne prinsippenes potensiale som forvaltningsetisk kodeks. Som nevnt er det flere av disse prinsippene som hverken følger direkte av forvaltningsloven eller andre rettskilder. Ansvarliggjøring vil i første omgang skje ved at klienter klager på vedtak som ikke er begrunnet godt nok. Men det fordrer at prinsippene er kjent utenfor forvaltningens bakrom. Det ikke umiddelbart klart hvor borgere skal finne disse i dag. I årsmeldingen fra 2020 skriver Sivilombudet:

> Det er ikke mange kilder som sier noe mer konkret om hvilke krav god forvaltningsskikk stiller til forvaltningen. Som nevnt er disse normene i hovedsak ikke nedfelt som skriftlige regler. Ettersom de ikke er rettslige normer, er de også lite behandlet i rettspraksis, og tradisjonelt har de ikke vært mye omtalt i juridisk litteratur. Ombudsmannens uttalelser kan derfor gi nyttige eksempler på det nærmere innholdet i kravet til god forvaltningsskikk.[10]

For forvaltningens utvikling av egen praksis kan Sivilombudets uttalelser være nyttige, men det vil selvfølgelig være en omstendelig rute for vanlige borgere å lære om

[10] Sivilombudsmannen, *Årsmelding for 2020*, s. 35.

prinsippene for god begrunnelse. En mer tilgjengelig kodifisering av god forvaltningsskikk kan være et viktig steg mot bedre rettssikkerhet. Et utgangspunkt kan være Den europeiske ombudsmannens 'europeiske kodeks for god forvaltningsskikk', som inneholder noen av prinsippene nevnt ovenfor, om enn i en annen form. Det er imidlertid viktig å lage institusjonsspesifikke versjoner. Ombudsmannens kodeks viser til skriver for eksempel:

> Tjenestemanden optræder med konsekvens i sin egen forvaltningsmæssige adfærd og handler i overensstemmelse med institutionens forvaltningsskik. Tjenestemanden følger institutionens sædvanlige forvaltningsskik, med mindre der i enkeltstående tilfælde er berettiget grund til at fravige denne. Når sådanne grunde findes, skal de angives skriftligt.[11]

Her vises det altså to ganger til 'institusjonens forvaltningsskikk', hvilket betyr at det europeiske rammeverket gir liten mening uten lokal spesifisering. For Navs vedkommende, vil det være fordelaktig å inkludere konkrete prinsipper om god begrunnelse i en eventuell offentliggjøring av organisasjonens forvaltningsetiske forpliktelser.

[11] Den europeiske ombudsmann, *Den europeiske kodeks for god forvaltningsskikk*, 2015, s. 16

Referanser

Baldwin, R., Cave, M. & Lodge, M. (2012) *Understanding Regulation.* Oxford: Oxford University Press.

Busuioc, M., & Lodge, M. (2016) The reputational basis of public accountability. *Governance,* 29(2): 247-263.

Carpenter, D. P. (2010) *Reputation and power.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Beauchamp, T, & Childress, J. F. (2019). *Principles of biomedical ethics.* Oxford: Oxford University Press.

Den europeiske sivilombudsmannen (2015). *Den europeiske kodeks for god forvaltningsskikk*. https://www.ombudsman.europa.eu/sv/publication/da/3510

Dworkin, R. (1977) *Taking rights seriously.* Cambridge, MA: Harvard University Press

Eriksen, A. (2021). Accountability and the multidimensional mandate. *Political Research Quarterly,* 74(2):364–376.

Fredriksen, H. H., & Mathisen, G. (2022). *EØS-rett.* 4. utg. Bergen: Fagbokforlaget.

Frøberg, T. (2014). *Rettslig prinsippargumentasjon.* Oslo: Gyldendal juridisk.

Kane, A. A. (2018). Navs begrunnelser av enkeltvedtak: Hvilke forhold kan påvirke utformingen av Navs enkeltvedtak, og hvilke konsekvenser kan det ha for brukernes rettssikkerhet? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 21(4): 313-329.

Nav (2022). *Rundskriv til forvaltningsloven – Saksbehandlingsrundskriv R36-00*. Oslo: Arbeids- og velferdsforvaltningen

NOU 2019:5 (2019). *Ny forvaltningslov.* Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet

Segelstad, A. (2015). *Forvaltningens begrunnelsesplikt. En analyse av forvaltningens plikt til å begrunne sine avgjørelser etter forvaltningsloven og EU/EØS-retten.* Upublisert masteroppgave. Det juridisk fakultet, Universitetet i Oslo.

Sennesvik, A. G (2019). *Krav til innhold i begrunnelser ved enkeltvedtak fattet av Nav: Med fokus pa˚vedtak om sykepenger, arbeidsavklaringspenger og uføretrygd*. Masteroppgave, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen.

Sivilombudsmannen (2020). *Årsmelding for 2020*. Dokument 4 (2020-2021) Oslo: Sivilombudsmannen.

Sundby, N. K. (1974). *Om normer*. Oslo: Universitetsforlaget.

ARENA Working Papers

23/02	Andreas Eriksen	Identifisering og tolkning av prinsipper: Rammeverk for analyse av begrunnelser i Nav
23/01	Morten Egeberg	International Organizations, the European Union and Peace: Brining Organization Structure In
22/03	Tobias Bach	Regulatory Agencies and Networks in Europe
22/02	Asimina Michailidou, Hans-Jörg Trenz and Resul Umit	A Cross-Country Analysis of News Reports on Differentiation in the European Union
22/01	John Erik Fossum	The Political Future of the European Economic Area
21/12	Martin Moland and Asimina Michailidou	News, misinformation and support for the EU
21/11	Jozef Bátora and John Erik Fossum	Differentiation and segmentation
21/10	Christopher Lord	The European Parliament and Brexit
21/09	Morten Egeberg	Supranationalization of Government and Governance
21/08	Tobias Bach	Bureaucratic Politics
21/07	Asimina Michailidou, Elisabeth Eike and Hans-Jörg Trenz	Journalism, Truth and the Restoration of Trust in Democracy: The EU's Anti-fake News Strategy from a Public Sphere Perspective
21/06	Helena Seibicke and Asimina Michailidou	Taking the 'citizen' out of 'citizen participation'? The discursive, legal, and practical challenges of reconstructing citizen-driven EU contestation in the digital media sphere
21/05	Astrid Wolter	New Roles for National Parliaments after Lisbon: The Communication Function of National Parliaments in EU Affairs
21/04	Erik O. Eriksen	Realising Global Political Justice
21/03	Johanne Døhlie Saltnes	A Break from the Past or Business as Usual? EU-ACP Relations at a Crossroad
21/02	Johanne Døhlie Saltnes	To Sanction or Not to Sanction? Normative Dilemmas in the Promotion of LGBTI Human Rights
21/01	Niilo Kauppi and Hans-Jörg Trenz	Notes on the 'Politics' of EU Politicisation
20/03	Erik O. Eriksen	Depoliticisation and Its Legitimacy Problems
20/02	Helena Seibicke	How are Policy Knowledge and Expertise Generated in Civil Society Organisations? Mapping Opportunities for Learning in the European Women's Lobby
20/01	Asimina Michailidou and Hans-Jörg Trenz	EU Differentiation, Dominance and the Control Function of Journalism
19/05	Johanne Døhlie Saltnes	Global Justice and Aid Effectiveness: Reforms of the European Union's Development Policy

ARENA Working Papers

19/04	Andreas Eriksen	Agency Accountability: Management of Expectations or Answerability to Mandate?
19/03	Cathrine Holst	Global Gender Justice: Distributive Justice or Participatory Parity?
19/02	Erik Oddvar Eriksen	Founding Democracy in the European Union: Defending Habermas against Habermas
19/01	Michael W. Bauer, Louisa Bayerlein, Jörn Ege, Christoph Knill and Jarle Trondal	Perspectives on International Public Administration Research: A Rejoinder to Johan Christensen and Kutsal Yesilkagit
18/07	Cathrine Holst	Promoting Global Justice When Backlash Strikes: EU and UN Beijing +20
18/06	Kristina Ophey	Post-Lisbon Policy-Making in the European Commission: Juncker's Policy of Re-)Structuring Intra-Commission Policy Formulation Processes
18/05	Asimina Michailidou and Hans-Jörg Trenz	European Solidarity in Times of Crisis: Towards Differentiated Integration
18/04	Dimitris N. Chryssochoou	The Whole and the Parts: The Demands of 'Unity in Diversity'
18/03	Charlotte Galpin and Hans-Jörg Trenz	Rethinking First- and Second-Order Elections: Media Negativity and Polity Contestation during the 2014 European Parliament Elections in Germany and the UK
18/02	Torbjørn Gundersen	How Climate Scientists View the Expert Role: Value-freedom, Responsibility, and Relevance
18/01	Andreas Eriksen	Legitimate Agency Reasoning
17/11	Mai'a K. Davis Cross	Europe's Foreign Policy and the Nature of Secrecy
17/10	Mai'a K. Davis Cross	EU Institutions and the Drive for Peace: The Power of Ideas
17/09	Kjartan Koch Mikalsen	Equal Soverignty: On the Conditions of Global Political Justice
17/08	Johan P. Olsen	Democratic Accountability and the Changing European Political Order
17/07	Michael A. Wilkinson	Constitutional Pluralism: Chronicle of a Death Foretold?
17/06	Helene Sjursen	Global Justice and Foreign Policy: The Case of the European Union
17/05	Marianne Riddervold and Ruxandra-Laura Bosilca	Not so Humanitarian After All? Assessing EU Naval Mission Sophia
17/04	Erik Oddvar Eriksen	Structural Injustice and Solidarity: The Case of the Eurozone Crisis
17/03	Christopher Lord	Fragmentation, Segmentation and Centre Formation

ARENA Working Papers

		Some Thoughts on the UK and European Integration from 1950 to Brexit
17/02	Agustín José Menéndez	The Guardianship of European Constitutionality: A Structural Critique of European Constitutional Review
17/01	Erik Oddvar Eriksen	Three Conceptions of Global Political Justice
16/05	Agustín José Menéndez	The Structural Crisis of European Law as a Means of Social Integration: From the Democratic Rule of Law to Authoritarian Governance
16/04	Agustín José Menéndez	Can Brexit Be Turned Into a Democratic Shock? Five Points
16/03	Morten Egeberg and Jarle Trondal	Agencification of the European Union Administration: Connecting the Dots
16/02	Jarle Trondal	Dissecting International Public Administration
16/01	John Erik Fossum	Democracy and Legitimacy in the EU: Challenges and Options
15/05	Diego Praino	The Structure of the EU System of Government
15/04	Agustín José Menéndez	Neumark Vindicated: The Europeanisation of National Tax Systems and the Future of the Social and Democratic Rechtsstaat
15/03	Eva Krick	Consensual Decision-Making Without Voting The Constitutive Mechanism, (Informal) Institutionalisation and Democratic Quality of the Collective Decision Rule of 'Tacit Consent'
15/02	Tatiana Fumasoli, Åse Gornitzka and Benjamin Leruth	A Multi-level Approach to Differentiated Integra-tion: Distributive Policy, National Heterogeneity and Actors in the European Research Area
15/01	Ian Cooper	The Nordic Parliaments' Approaches to the EU: Strategic Coordinator, Comprehensive Scrutinizer, Reluctant Cooperator and Outside-Insider

For older issues in the series, please consult the ARENA website: www.arena.uio.no